

POLITIKAI ATTITÚDOK A FÉLSZIGET FESZTIVÁL RÉSZTVEVŐI KÖRÉBEN

Balla Réka

Jelen írás keretei között arra a kérdésre keresünk választ, hogy milyen politikai beállítódásokkal, pártpreferenciával, milyen politikai kultúrával rendelkeznek a Félsziget Fesztivált látogató fiatalok, illetve, hogy létezik-e összefüggés a politikai aktivitás és az iskolázottság között.

Mindeközben viszonyítási pontként összehasonlítjuk a 2001-es tusnádi Nyári Szabadegyetemen gyűjtött adatokat¹ a 2005-ös Félsziget népességének adataival².

Politikai kultúra és politikai attitűdök értelmezési keretei · A kutatás elméleti kereteit tekintve, az attitűdök kognitív, érzelmi és viselkedésbeli komponensei közül figyelmen kívül hagytuk a viselkedésbeli dimenziót, a hangsúlyt a kognitív dimenzióra helyeztük.

Thibaut és Kelley által meghatározott társadalmi csere elmélete alapján az attitűdök úgy értelmezhetők, mint az egyének azon törekvését, hogy a jutalmakat maximalizálják és a büntetéseket minimalizálják (Thibault–Kelley 2006:44, Vander 1997:250), ami elvezet az attitűdök társas identitás (vagy érték kifejező) funkciójához, amely az attitűdök szerepét hangsúlyozza a kapcsolatok kialakításában és fenntartásában.

Osgood és Tannenbaum arra hívják fel a figyelmet, hogy az egyének attitűdjei nem feltétlenül konzisztensek, ezek rendelkezhetnek egyszerre konzisztens és inkonzisztens attitűdökkel is (Osgood–Tannenbaum 1995:365). Ugyanakkor a kifejezett attitűdök szituáció-függőek, ezen attitűdök másokkal szembeni hangsúlyozása is változó jellegű. Az inkonzisztens attitűdöket illetően Tismăneanu a „hibrid politikai kultúráról” beszél, amely a „nem kikristályosodott”, egymással ellentétes meggyőződések együttes előfordulására utal. A hibrid politikai kultúrára többek közt az alacsony közéleti magatartás, intolerancia a másság iránt, paternalizmus, államellenesség, szolidaritás jellemző (Tismăneanu 1997, id. Péter 2002:20).

Péter a diákok hibrid politikai kultúráját definiálja, ahol a diákok attitűdjei egyszerre mutatják a passzív/dependens, parokiális politikai kultúra jegyeit, illetve a passzív, résztvevő jellegű politikai kultúrát, ahol a részvétel a szavazásra korlátozódik (Péter 2002:22).

A politikai attitűdökre vonatkozó, fiatalokat megcélzó kutatások nagyobb arányban kell számoljanak apolitikus beállítódásokkal, mint a más korosztályokat megcélzó kutatások.

A romániai átmeneti társadalom, fiatal generációjának apolitikus magatartására vonatkozó egyik lehetséges magyarázatát a Côté–Allahar szerzőpáros a gazdasági marginalizálódás következményeként tárgyalja. E szerint a fiatalok életszínvonalának csökkenő tendenciája, a strukturális egyenlőtlenségek (amely összefügg a munkanélküliséggel, az alacsony bérekkel, a fiatalok általánosan alacsony pozíciójával a hatalmi és vagyoni skálát illetően) és fogyasztói ideológia, amely hatással van a fiatalok értékeire és attitűdjeire.

A fiatalok gazdasági marginalizálódása és a kockázatok növekedése egyszerre van jelen (Beck 2003), illetve a kockázatok csökkenését ígérő, egyébként profitorientált fogyasztói társadalom etikája miatt a fiatalok a korábbiakhoz képest nagyobb arányban fordulnak el a politikától.

A fogyasztás, illetve a média eltereli a fiatalok figyelmét a politikáról, akik kevésbé informáltakká válnak. A fogyasztás a társadalmi kontroll mechanizmusaként is értelmezhető, amely egy adott társadalmi rend megőrzését célozza meg azáltal, hogy elfedi a szociális realitásokat és a fiatalokat a konzumerizmus és materializmus irányába szocializálva kizárja döntéshozó, politikai, közösségi szférákból (Côté–Allahar 1994, id. Baron 1995).

A fiatalok politikai magatartására egy másik potenciális értelmezési keretet nyújt az ifjúsági korszakváltás paradigmája. E szerint a fiatalok egyre nagyobb számban vesznek részt a felsőoktatásban, meghosszabbodik az ifjúsági életszakasz, a fiatalok a felnőtt lét és a családalapítás kötöttségeitől ideiglenesen mentesülnek, a személyes időfelhasználás és személyes aktivitás kerül előtérbe, vagyis a fiatalok a fiatal polgárok külön státuszát nyerik el. Mindeközben felerősödik a fogyasztói ipar és média szerepe, csökken a családi, szomszédsági viszonyoknak és a településeknek az ellenőrző szerepe (Gábor 2004). Mindez indirekt módon kihat a politikai kultúrára, ugyanis ennek a kialakulásában nagy szerepet játszik a média, ugyanakkor a hagyományos közegek szerepe lassan csökken.

A Magyarországon végzett ifjúság- és fesztiválkutatások az ifjúkor különleges státuszára hívják fel a figyelmet, nevezetesen arról a viszonylag „önálló életszakasról adnak képet, melyhez specifikus társadalmi életmódok és kulturális formák valamint specifikus politikai-társadalmi orientációs minták társulnak” (Gábor 2004:231).

Az ifjúsági korszakváltást illetően megragadható, hogy azok a fiatalok, akik erre a fesztiválra eljönnek, a középosztályból vagy a felső középosztályból származnak, sokkal inkább jellemző rájuk az ifjúkor meghosszabbodásának tendenciája, a kereső munka alól való mentesülés a tanulmányok folytatása miatt, a személyes aktivitás és időfelhasználás felértékelődése. Bár az alsó osztályok esetén is beszélhetünk az ifjúkor meghosszabbodásáról, de ebben az esetben a szórakozással eltöltött idő lerövidül, míg a tanulás melletti munkavégzés gyakoribbá válik. Ahogyan a Gábor tézisei és hipotézisei szerint a fesztiválok ifjúsága nagyrészt/inkább azok közül a fiatalok közül kerül ki, akik megengedhetik maguknak a szórakozást és a hosszú ifjúsági szakaszt, úgy a Félisziget Fesztivál esetén is azok a fiatalok fognak ide ellátogatni, akik jobb anyagi helyzetben vannak az átlag romániai fiatalokhoz képest (Gábor uo.).

Úgy gondoljuk, hogy a fogyasztói társadalom által felkeltett szükségletek, illetve az a törekvés, hogy ezeket kielégítsék valóban olyan mozgóerőként lép fel, ami vetekszik a közéleti magatartás iránti igényvel. A pályakezdő, gazdaságilag marginalizált fiatalok politikai involváltsága a szavazásra korlátozódik, egyébként a globalizáló jellegű média és a fent említett fogyasztói társadalom által felkeltett szükségletek elterelik a figyelmet a politikáról. Érdekes lenne egy következő kutatásban megvizsgálni, hogy mely médiatermékeket követik figyelemmel a fiatalok, milyen újságokat és folyóiratokat olvasnak, milyen műsorokat néznek meg és ebből választ kaphatnánk arra, hogy milyen az érdeklődési körük, illetve, hogy mi az, ami a politika helyett inkább érdekli őket.

A politikai attitűdök alapján azonban érezhető egy erős nemzeti identitás, ami az RMDSZ iránti pozitív attitűddel társítható, ami a kisebbségi lét problémáiból ered, azonban ez előreláthatóan a jövőben egyre inkább csökkeni fog. A politikumból való kiábrándulás, illetve korrupció hatásaként a fiatalok fel fognak hagyni a politikai ideológiák üres kergetésével, és a kisebbségi retorika helyett egy demokratikusabb, toleránsabb és multikulturális retorika honosodhat meg a szórványterületeken, azonban azokon a területeken, ahol a kisebbség képezi a többséget, ott továbbra is a radikális politikai attitűdök lesznek jellemzőek.

Politikai involváltság, pártpreferencia, politikai értékek és attitűdök vizsgálata a Féliszigeten és Tusványoson. *Politikai involváltság és pártpreferencia* · A kutatási eredményekből kiderül, hogy a fiatalok kétharmadát (60%) nem érdekli a politika. Az iskolázottságot tekintve az apolitikus attitűd

az általános iskolát végzettek körében a legnagyobb, ahol eléri a 73 százalékot, és ugyancsak magas a szakiskolát és szakközép iskolát végzettek körében (64%). A posztliceumot (50%) és egyetemet (47%) végzettek fele válaszolta, hogy nem érdekli a politika, azonban a konkrétan, politikai párttal szimpatizáló fiatalok aránya a fent említett értékeknél sokkal kisebb.

Amikor a politikai aktivitásra kérdeztünk rá, a megkérdezettek 13 százaléka válaszolta azt, hogy még szavazni sem megy el, 44 százaléka válaszolta azt, hogy nem érdekli különösebben a politika, de azért szavazni elmegy, további 28 százalékot tesznek ki azok, kik azt mondták, hogy elmennek szavazni és érdekli is őket a politika. Az gyűléseken, tüntetéseken, kampányokban résztvevők száma elenyészően kicsi, ez 5 százalék alatt van.

<i>Melyik kijelentés illik rád a leginkább?</i>	<i>% (N = 623)</i>
Nem érdekel a politika, ezért szavazni sem megyek el.	13,0
Nem érdekel különösebben a politika, de azért szavazni elmegyek	44,8
Érdekel a politika, de csak szavazni megyek el.	28,4
Elmegyek szavazni és gyűléseken is részt szoktam venni.	3,1
Már vettem részt tüntetésen és/vagy plakátragasztásban	4,8
Szerveztem politikai gyűlést/tüntetést is.	0,3
Aktívan részt veszek a politikában, de tisztséget nem viselek	1,4
Tisztségem is van politikai szervezetben	0,5
Vezetője vagyok egyik politikai pártnak / csoportosulásnak /	0,3
<i>Összesen</i>	<i>96,6</i>

1. táblázat. Politikai involváltság mértéke a Félisziget-résztvevők körében 2005-ben

A pártpreferenciákat illetően, a megkérdezettek 15 százaléka szimpatizál valamelyik politikai párttal: 45 százalék az RMDSZ-szel, 25 százalék az MPSZ-szel, 13% a Nemzeti Liberális Párttal (PNL) és 9 százalék a Demokrata Párttal (PD). A magyarországi párttal szimpatizálók kétharmada (87%) a FIDESZ-t, 4 százaléka a MIÉP-et és 3,2 százaléka az MDF-et jelölte meg.

Politikai értékek és attitűdök · A politikai értékeket tekintve a fesztiválozók a demokratikus értékeket tartották fontosnak, ugyanakkor az egyenlőséget is kitüntetett helyen jelenítették meg. Ugyanakkor, a kisebbségi jogok betartását is fontosnak találják a megkérdezettek, amely egyrészt feltehetőleg nagymértékben összefügg azzal, hogy a válaszadók többsége mindkét népesség esetén romániai magyar, másrészt pedig a politikai kultúra etnicizált mivoltára utal.

Ezzel egyszerre a többnyelvűséget két fokkal hátrább sorolták, ami azt sugallja, hogy a fontosnak tartott és feltehetőleg elvárt tolerancia, illetve a kisebbségi jogok iránti érzékenység mögött nem található a kisebbségi problémát sok esetben feloldó többnyelvűség (az idegen nyelvű fél irányába történő nyitás).

	<i>Tusványos 2001</i> (N = 300)		<i>Félsziget 2005</i> (N = 645)		
	<i>Átlag</i>	<i>Modális érték</i>	<i>Átlag</i>	<i>Modális érték</i>	
Szabadság	3,32	1	2,28	1	Szabadság
Szólásszabadság	5,33	3	4,73	2	Szólásszabadság
Szociális biztonság	5,54	2	5,28	2	Az állampolgárok törvény előtti egyenlősége
Tolerancia	5,56	3	5,57	2	Tolerancia
Kisebbségi jogok	5,70	4	6,05	4	Szociális biztonság
Az állampolgárok törvény előtti egyenlősége	5,80	2	6,13	3	Kisebbségi jogok
Többpártrendszer	6,67	12	6,35	4	Rend
Többsnyelvűség	6,97	5	7,51	12	Többsnyelvűség
Rend	7,33	11	7,78	12	Többpártrendszer
Konszenzusos konfliktusmegoldás	8,10	11	8,43	11	Konszenzusos konfliktusmegoldás
Gyülekezési szabadság	8,37	10	8,59	11	Gyülekezési szabadság
Erős vezetés	8,84	12	8,59	12	Erős vezetés

2. táblázat. *Értékopciók összehasonlítása Tusványoson és Félszigeten*

Ha adatainkat összevetjük a 2001-es tusványosi adatokkal, akkor azt mondhatjuk, hogy számottevő különbség a két rangsorolás között nem mutatkozik. Az első két helyen és a két utolsó előtti három fokozaton nagyrészt hasonló „súlyal” ugyanazon értékek foglalnak helyet.

A közöttük levő értékek esetén a 3-6 helyeken a szociális biztonság, a tolerancia, a kisebbségi jogok, a törvény előtti egyenlőség foglal helyet. A 7-9 helyeken pedig a rend, többsnyelvűség, többpártrendszer értékek.

A 3. táblázatban látható, hogy a súlyok között kicsik az eltérések. Három értékopció esetén közelíti (vagy haladja) meg az 1-es értéket. Ezek közül a legnagyobb értéket a többpártrendszer értékelése közötti különbség mutat (1,11), ezt követi a szabadság, majd a rend.

<i>Értékopciók</i>	<i>Eltérések</i>
<i>Szabadság</i>	<i>1,04</i>
<i>Szólásszabadság</i>	<i>0,6</i>
<i>Szociális biztonság</i>	<i>-0,51</i>
<i>Tolerancia</i>	<i>-0,01</i>
<i>Kisebbségi jogok</i>	<i>-0,43</i>
<i>Az állampolgárok törvény előtti egyenlősége</i>	<i>0,52</i>
<i>Többpártrendszer</i>	<i>-1,11</i>
<i>Többsnyelvűség</i>	<i>-0,54</i>
<i>Rend</i>	<i>0,08</i>
<i>Konszenzusos konfliktusmegoldás</i>	<i>-0,33</i>
<i>Gyülekezési szabadság</i>	<i>-0,22</i>
<i>Erős vezetés</i>	<i>0,25</i>

3. táblázat. *Az értékopciók két populáción belüli súlya közötti különbségek*

A szabadság valamivel markánsabban előbbre mutat a tusványosi adatokhoz képest. Ugyanez tapasztalható a rend esetén is. A többpártrendszert egy értékkel hátrébb mutat a félszigetesek esetén a tusványosi fiatalokhoz képest.

A politikai attitűdök konceptualizálását illetően az Esping-Andersen-féle tipológiát használtam (Esping-Andersen 1990). E szerint három fajta politikai rendszert különböztettünk meg: a liberális rendszert (a piac központi jellegű, nagy egyenlőtlenségek léteznek az egyének között), a szociál-demokratikus rendszert (a piac elveszíti központi jellegét, az egyenlőtlenségek redukálására való törekvés), illetve a korporatista, tradicionális rendszert, amelyre azonban elemzésünkben nem térünk ki. Az Esping-Andersen modell alapján, a romániai helyzetet tekintve a liberális-meritokratikus rendszer, illetve az egalitarista-hierarchikus tipológiákat különítettünk el.

Összesen a résztvevők 85 százaléka részben vagy teljesen egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az a jó társadalom, amelyben az emberek egyenlők a vagyon és a megbecsülés tekintetében. Ezek ellenére, az egyének 41 százaléka részben egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az állam minél kisebb szerepet játszik a gazdaságban, annál jobb. Ugyanakkor, az egyének elsősorú többsége (93%) teljesen vagy részben egyetért azzal a kijelentéssel, hogy az államnak kötelessége mindenki számára biztosítani az ingyenes egészségügyi ellátást. Továbbá, a megkérdezettek 57 százaléka ért egyet részben vagy teljesen azzal a kijelentéssel, hogy a társadalomban az egyének közötti különbségek jogosak, ezért egyesek jogosultak a vezetésre, míg további 30 százalék ezzel részben nem ért egyet.

	Egyáltalán nem ért egyet	Részben nem ért egyet	Részben egyetért	Teljesen egyetért	Összesen
A társadalomban a rendnek és az egyetértésnek kell uralkodnia	2,4	5,3	33,8	58,6	100
Az a jó társadalom, amelyben az emberek érdemeik szerint részesülnek a vagyonban és a megbecsülésben	4,4	10,3	36,1	49,2	100
Az államnak kötelessége mindenkinek biztosítani az ingyenes egészségügyi ellátást	1,8	5,9	28,8	63,5	100
Az állam minél kevesebb szerepet játszik a gazdaságban annál jobb	10,8	25,2	41,3	22,7	100
A társadalomban az egyének közötti különbségek jogosak ezért egyesek jogosultak a vezetésre	13	30	37,3	19,7	100
Az a jó társadalom, amelyben az emberek egyenlők a vagyon és a megbecsülés tekintetében	25,5	24,4	25,5	24,2	100

4. táblázat. A politikai kijelentésekkel való egyetértés mértéke (Félsziget 2005) (%) (N = 645)

A „Társadalomban a rendnek és az egyetértésnek kell uralkodnia” kijelentéssel³, a félszigetesek mintegy 59 százaléka ért egyet, noha a nagyságrendjét tekintve nagyrészt megegyezik a tusványosi fiatalok körében tapasztalt aránnyal még kevesebb ehhez képest. A félsziget-résztevők körében továbbá 10 százalékkal vallották azt, hogy csak részben értenek egyet a kijelentéssel, és kisebb (mintegy feleakkora) azok aránya, akik a kijelentéssel egyáltalán nem értenek egyet (5%, illetve 2,5%).

Ugyanekkor, a félsziget-látogatók között 11 százalékkal kisebb azok aránya, akik teljesen egyetértének azzal a kijelentéssel, hogy „Az a jó társadalom, amelyben az emberek érdemeik szerint részesülnek a vagyonban és a megbecsülésben”, vagyis a liberális értékek kissé teret veszítenek.

11 százalékkal nagyobb azok aránya, akik az egészségügyi ellátást az állam kötelezettségeként ítélik meg, vagyis a szociáldemokrata értékrendszer népszerűbb a Félsziget fiataljai körében, mint Tusványoson négy évvel korábban.

Az állami szerepvállalást a gazdaságban 11százalékkal kevesebben ellenzik teljesen vagy részben a félszigetesek közül a tusványosiakhoz képest, a liberális értékek tehát ismét kissé háttérbe szorulnak a félszigetesek körében a 2001-es Tusványosi adatokhoz viszonyítva.

A társadalomban az egyének közötti különbségek jogosak, ezért egyesek jogosultak a vezetésre kijelentésnek viszont 12 százalékkal kisebb a népszerűsége a Félsziget-résztevők esetén és jóval kisebb, feleakkora az egyet nem értők aránya a tusványosi fiatalokhoz képest.

Végül, a Félsziget fiataljai esetén 21 százalékkal kisebb azok aránya, akik teljesen nem értenek egyet azzal a kijelentéssel, hogy az a jó társadalom, amelyben az emberek egyenlők a vagyon és a megbecsülés tekintetében. Ezt a kijelentést ugyanis a tusványosi fiatalok szinte fele (46%) elutasította, továbbá az egyetértés erősödésének irányában egyre kisebbek lesznek az arányok. Ezzel szemben a félszigetes fiatalok esetén az arányok mondhatni egyenletesen oszlanak meg a négy válaszlehetőség között, így körükben több, mint kétszer annyian értenek egyet a kijelentéssel.

A vizsgált dimenziókat a továbbiakban faktorelemzéssel igyekeztünk összevonni. Az elemzés eredményeként két faktort különítettünk el (lásd a melléklet 7. táblázatát). Ezeket, az előzőekben már említett Esping-Andersen tipológiára alapozva egalitarista-hierarchikus és meritokratikus-individualista faktornak neveztük el.

Megjegyzendő, hogy az eredmények a 2001-ben, Tusnádon végzett felméréssel egybeesnek⁴. A meritokratikus-individualista⁵ attitűdök⁶ mellett az egalitáriánus-hierarchikus attitűdök jellemzőek, ahol a patriarchista, autoriter szemlélet is megjelenik, ami a diktatorikus múlt örökségeként értelmezhető. Továbbá jellemzőek az esetenként egymásnak ellentmondó, keveredő politikai beállítódások, melyek a hibrid politikai kultúrára utalnak (pl. meritokratikus-individualista és egalitáriánus-autoriter meggyőződések együttes jelenléte), azaz a kommunista, diktatorikus politikai rendszerből való átmenet és a demokratizálódási folyamat úgy valósul meg, hogy egyfajta értéktévesztés is megjelenik, vagyis a különböző rendszerekre jellemző értékek az egyének szintjén is keverednek, és helyenként egyszerre jelennek meg.

Következtetések · A Félsziget Fesztiválon résztvevő fiatalok többségére az apolitikusság jellemző, (többségüket nem érdekli a politika, illetve a politikai részvétel az esetek többségében legfeljebb a szavazásra korlátozódik).

Ennek lehetséges magyarázata a gazdasági marginalizálódás és a strukturális egyenlőtlenségek fokozódása mellett, olyan „frusztrációk” és szükségletek felhalmozódása, amit a fogyasztói társadalom „orvosol” (Côté–Allahar 1994, ld. Baron 1995), ugyanakkor a fiatalokra jellemző kockázatok felerősödésével – mint például a munkanélküliség, a felsőoktatás expanziója – az általános bizonytalanság és veszélyeztetettség érzése van jelen (Beck 2003; Gábor 2004) ami a jelen esetben politikai passzivitással társul.

A fiatalok politikai kultúrájára az etnicizáltság jellemző, bár úgy tűnik, nem rendelkeznek olyan tudással, ami a kisebbségi lét demokratikus megvalósulásának szükséges, de nem elégséges feltétele, azaz bár fontosnak tartják a kisebbségi problémák kezelését, nem ismerik fel konkrétan ezeket a problémákat és félretájékozottak a lehetséges megoldások terén, így nem támasztanak valós igényeket az őket képviselő párt iránt. Jellemző továbbá az ideológiai szinten vallott tolerancia, ami egyfajta „egy irányú tolerancia”, ahol az egyének azon csoportjával szemben, amelyben ez integrált, mindenkinek toleránsan kell viselkednie, ez azonban az egyének kognitív struktúrájában nem kötelezi őket hasonló toleranciára más csoportok iránt, tehát nacionalizmusra vall.

A politikai attitűdöket megfogalmazó kijelentésekre, illetve a politikai értékek esetén adott válaszok alapján megállapítható, hogy a tusnádi táborban végzett kutatás trendjéhez közelítenek

az eredmények. A politikai attitűdök mindkét esetben inkonzisztensek, esetenként egymásnak ellentmondó attitűdökkel is találkozunk.

Összehasonlítva a Tusványos 2001 adatokat a 2005-ös Fél-sziget Fesztiválon gyűjtött adatokkal, arra a következtetésre jutunk, hogy a kisebb-nagyobb különbségek ellenére a két vizsgált népszerűségi tendenciák – az arányok nagyságrendjét tekintve – nem térnek el szignifikánsan egymástól. (Noha úgy tűnik, hogy a Fél-sziget-részvevők esetén a liberális-individualista politikai nézetek népszerűsége kisebb, ugyanakkor az egalitáriánus-hierarchikus meggyőződések körükben nagyobb

mértékben fordulnak elő, a szignifikánsak nem mondható eltérések miatt ez az állítás nem tehető meg teljes bizonyossággal további vizsgálódás és elemzés nélkül).

Összességében a Fél-sziget-részvevők politikai kultúra és irányultság terén – az itt alkalmazott eszközökkel megvalósult mérés után – nem különböznek az eleinte specifikusnak számító, majd fokozatosan diáktáborra, tömegrendezvényre váló tusványosi szabadegyetemtől.

Ahogy a Tusványos Szabadegyetemre, mint fesztivál-jelle-gű tömegrendezvényre a Fél-sziget Fesztiválra is a politikai differenciátlanság, nem-differenciált politikai irányultság jellemző.

MELLÉKLET

<i>A társadalomban a rendnek és az egyetértésnek kell uralkodnia.</i>		
	Tusványos 2001	Fél-sziget 2005
Egyáltalán nem értek egyet	5,0	2,4
Részben nem értek egyet	7,0	5,3
Részben egyetértek	23,0	33,8
Teljesen egyetértek	65,0	58,6
	100%	100%

<i>Az a jó társadalom, amelyben az emberek érdemeik szerint részesülnek a vagyonban és megbecsülésben.</i>		
	Tusványos 2001	Fél-sziget 2005
Egyáltalán nem értek egyet	4,4	4,4
Részben nem értek egyet	5,4	10,3
Részben egyetértek	32,2	36,1
Teljesen egyetértek	58,0	49,1
	100%	100%

<i>Az államnak kötelessége mindenkinek biztosítani az ingyenes egészségügyi ellátást.</i>		
	Tusványos 2001	Fél-sziget 2005
Egyáltalán nem értek egyet	4,7	1,8
Részben nem értek egyet	7,4	5,9
Részben egyetértek	35,8	28,8
Teljesen egyetértek	52,2	63,5
	100%	100%

<i>Az állam minél kevesebb szerepet játszik a gazdaságban annál jobb.</i>		
	Tusványos 2001	Fél-sziget 2005
Egyáltalán nem értek egyet	15,5	10,8
Részben nem értek egyet	19,1	25,2
Részben egyetértek	37,9	41,3
Teljesen egyetértek	27,4	22,7
	100%	100%

<i>A társadalomban az egyének közötti különbségek jogosak, ezért egyesek jogosultak a vezetésre.</i>		
	Tusványos 2001	Fél-sziget 2005
Egyáltalán nem értek egyet	25,2	13,0
Részben nem értek egyet	18,1	30,0
Részben egyetértek	32,2	37,3
Teljesen egyetértek	24,5	19,7
	100%	100%

<i>Az a jó társadalom, amelyben az emberek egyenlők a vagyon és a megbecsülés tekintetében.</i>		
	Tusványos 2001	Fél-sziget 2005
Egyáltalán nem értek egyet	46,2	25,5
Részben nem értek egyet	23,8	24,4
Részben egyetértek	19,0	25,5
Teljesen egyetértek	11,0	24,2
	100%	100%

1–6. táblázat. Érték-kijelentésekkel való egyetértés Tusványoson (N = 300) és a Fél-szigeten (N = 645)

Faktorok	A faktort meghatározó itemek	Faktorsúlyok
Egalitarista, hierarchikus	A társadalomban a rendnek és az egyetértésnek kell uralkodnia	0,717
	Az államnak kötelessége mindenkinek biztosítani az ingyenes egészségügyi ellátást	0,631
	Az a jó társadalom, amelyben az emberek egyenlők a vagyon és a megbecsülés tekintetében	0,543
Meritokratikus, individualista	Az a jó társadalom amelyben az emberek egyenlők a vagyon és megbecsülés tekintetében	0,651
	A társadalomban az egyének közötti különbségek jogosak ezért egyesek jogosultak a vezetésre	0,696

7. táblázat. A kijelentésekre adott válaszok alapján kialakított faktorok Félisziget 2005 (%) (N=645)

JEGYZETEK

1. A „Tusványos 2001” kutatást a budapesti Teleki László Intézet, illetve az Oktatáskutató Intézet Ifjúságkutató Csoportjával való együttműködésben Papp Z. Attila, Ercsei Kálmán és Geambaşu Réka végezték, melynek során többlépcsős véletlenszerű mintavétellel 300 fővel készült kérdőíves interjú.

2. A 2005-ös Félisziget Fesztiválon végzett kérdőíves adatfelvételt a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány készítette együttműködésben a kolozsvári BBTE Szociológia Tanszéke magyar tagozata, illetve a budapesti Felsőoktatáskutató Intézettel. Az adatfelvétel során többlépcsős véletlenszerű mintavétellel 645 fővel készült kérdőíves interjú.

3. A számadatokért lásd a tanulmány végén található melléklet (1–6.) táblázatait.

KÖNYVÉSZET

Beck, Ulrich: *A kockázati társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest, 2003., Századvég kiadó.

Ercsei Kálmán–Krizsa Borbála–Papp Z. Attila: Számokba fojtva: „Tusványos”. In Bodó Barna (szerk.): *Erdélyi Magyar Évkönyv 2002*. p. 88–96., Temesvár–Kolozsvár, 2002., Polis Könyvkiadó.

Ercsei Kálmán–Geambaşu Réka: A „tusványosi táborlakók” ifjúsági státuszának és politikai beállítottságának vizsgálata, In *Erdélyi Társadalom*, 2/2004. p. 113–133.

Esping-Andersen, Gøsta: *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press & Princeton: Princeton University Press, 1990.

Gábor Kálmán: Sziget kutatások 2000–2004. In *Erdélyi Társadalom*, 2/2004. p. 229–263.

Baron, Stephen W. (1995)–Côté, James E.–Allahar, Anton L. (1994): *Generation on Hold: Coming of Age in the Late*

4. vö. Ercsei–Geambaşu 2002:125.

5. A faktorok elnevezésénél a Grendstad–Sunback szerzőpáros által használt terminológiát és tipológiát használtam (Grendstad–Sunback, id. Ercsei–Geambaşu uo.), ugyanakkor ezt kiegészítem és hivatkozok a Péter László által tradicionális-autoriter politikai kultúrára leírt modellre (Péter 2002:22).

6. A liberális, konzervatív és szocialista politikai beállítódásokat hagyományosan két dimenzióban operacionalizáltuk, a politikai értékek és a kijelentésekkel való egyetértés kapcsán. Úgy az értékek, mint a kijelentések vizsgálatok faktorokat alakítottunk ki.

Twentieth Century reviewed. In *The Canadian Review of Sociology and Anthropology*, 32/1995, 502. (elektronikus változat a CSA adatbázisából: <http://www.csa.com>; letöltés ideje: 2006.10.25.)

Vander, James W.: *Social Psychology*. New York, 1997., McGraw Hill.

Osgood, Charles E.–Percy Tannenbaum: *The Measurement of Meaning*. 1995, University of Illinois Press.

Péter László: Az aranykorszak örökösei. A politikai szellem fenomenológiája. In *WEB* 10/2002. p. 13–26.

Tamás Ervin: *Tusványos 2005. Gyorsjelentés*. Kézirat, 2005.

Thibault, J–Kelley, H. H.: *The Social Psychology of Groups*. In Szántó Zoltán (szerk.): *Analitikus szemléletmódok a modern társadalomtudományokban*. Budapest, 2006., Helikon Kiadó.